

Explaining the Role of Urban Management Components on Tourism Development Case Study: Tabriz metropolis

Gholamhosain Karimi ^a, Ali Hassani ^{a*}, Manouchehr Jahanian ^a

^a. Department of Tourism Management, Tehran University of Science and Culture, Tehran, Iran

Abstract

These days, urban tourism has received more attention due to competition between different countries, economic issues, and changes in tourist demand. In the meantime, in order to organize urban tourism destinations to obtain maximum benefits while conserving resources, urban management must take a fundamental step by realizing its effective components. Accordingly, the present study seeks to identify the components of urban management and then explain the role of each on the realization of more and more efficient tourism development in the metropolis of Tabriz. The study's statistical population includes experts and specialists in tourism, geography, and urban management that using Sample Power software, 100 people can be determined as the sample size. The sampling method is also simple random. In order to analyze the impact of each component of urban management on tourism development, Smart-PLS software was exerted. After examining the theoretical foundations, four dimensions of urban infrastructure, tourism services and facilities, integration of urban institutions, and financial and human resources for urban management were extracted. Also, three socio-cultural, economic, and environmental dimensions were considered for tourism development. Finally, it was concluded that among the components of urban management, integration between urban institutions with a coefficient of 0.698, urban infrastructure with a coefficient of 0.529, urban services and facilities with a coefficient of 0.296, and financial and human resources with a coefficient of 0.106 have the most significant impact on tourism development, respectively. Also, the greatest manifestation of the realization of urban management components in tourism development can be seen in the socio-cultural dimension with a coefficient of 0.867, economic dimension with a coefficient of 0.700, and environmental dimension with a coefficient of 0.594. Therefore, it is suggested that Tabriz metropolis can take steps towards tourism prosperity based on integrated urban management and training specialized personnel.

Keywords: Urban Management, Tourism Development, Tabriz Metropolis, Structural Equations, Smart-PLS.

---

*. Corresponding Author (Email: Hasani@usc.ac.ir)

<http://doi.org/10.22059/JUT.2022.339693.1019>

Received: 9 April 2022; Received in revised form: 15 June 2022; Accepted: 9 August 2022

Copyright © 2022 The Authors. Published by University of Tehran. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

One of the activities developed after the second half of the twentieth century, following factors such as globalization, the development of capitalism, the growth of means of transportation, and the development of technological communications, is tourism. In fact, the development of the tourism industry has significant benefits compared to the development of other types of industries. As a result, most regions around the world are competing with each other to enjoy its benefits, especially the high share of revenue as well as the increase in employment resulting from the development of this service industry. Therefore, planners and managers of various destinations have taken steps to meet this demand and also to continue to be competitive in order to benefit from all available and accessible tourism resources. In the meantime, one of the keys and influential factors in utilizing tourism capacities and organizing destinations, especially urban destinations, is urban management. The development of urban tourism with the promotion of quantitative and qualitative dimensions and with maximum efficiency is closely related to the good urban management in using effective methods of organizing and managing this industry in cities. Thus, the present study seeks to identify and investigate the effective components of urban management and its role in the tourism development of Tabriz metropolis and answer the following question:

-What is the role of urban management components on tourism development?

Methodology

The present research is practical and, in terms of content and method, is in the category of descriptive-analytical research. The required information was collected through library and field methods. In this way, theoretical concepts were first explained in order to clarify the issue. Then, for a more coherent and efficient discussion of the region, the components of urban management (four components) and tourism development (three components) were collected in accordance with the

literature and theoretical foundations and experts. The statistical population of the present study includes experts and specialists in the field of tourism, geography, and urban management, and the volume of the statistical sample in this research was calculated through Sample Power software equal to 100 people. The sampling method is also simple random. SPSS and Smart PLS software programs have been exerted in order to study descriptive statistics and analyze the collected data to discover the effect of each factor on the dependent variable of tourism development, respectively.

Result and discussion

According to the results, it was clarified that among the components of urban management, integration between urban institutions with a coefficient of 0.698, urban infrastructure with a coefficient of 0.529, urban services and facilities with a coefficient of 0.296, and financial and human resources with a coefficient of 0.106 have the most significant impact on tourism development, respectively. Also, based on the results, the most manifestation of the components of urban management in tourism development can be seen in the dimensions of socio-cultural with a coefficient of 0.867, economic with a coefficient of 0.700, environmental with a coefficient of 0.594.

Conclusion

In the present study, its main purpose was to identify the components of urban management and explain the role of each component on tourism development. After reviewing the existing theoretical foundations, four dimensions of urban infrastructure, tourism services and facilities, integration of urban institutions, and financial and human resources for urban management were extracted. Also, three socio-cultural, economic, and environmental dimensions were considered for tourism development. Then, in order to explain and investigate the impact of each component of urban management on tourism development, Smart-PLS software was employed.

According to the results, it was found that the components of urban management have

a positive and significant effect on the development of tourism in Tabriz so that the integration of urban institutions (0.698), urban infrastructure (0.529), urban services and facilities (0.296) and financial and human resources (0.106) have the greatest impact on tourism development, respectively. Are. These results indicate the importance of integration between urban institutions among the components of urban management to achieve more significant tourism development among experts and specialists in the field of tourism and geography and urban management. Moreover, the most manifestation of the use

of urban management components in tourism development in accordance with the results can be seen in the socio-cultural dimension, which includes items such as a sense of belonging to the host community, increased satisfaction and security, increased cultural and social activities, ease of access, diversity of uses. Finally, it is suggested that based on integrated urban management and attracting local and national investments, in addition to training specialized human resources, Tabriz metropolis can take more steps towards tourism prosperity and, consequently, urban sustainability.

تبیین نقش مؤلفه‌های مدیریت شهری بر توسعه گردشگری مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز

غلامحسین کریمی - گروه مدیریت گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ تهران، تهران، ایران

علی حسینی^۱ - گروه مدیریت گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ تهران، تهران، ایران

منوچهر جهانیان - گروه مدیریت گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ تهران، تهران، ایران

چکیده

هرچند که گردشگری شهری پدیده‌ای نوظهور نیست اما امروزه، به دلیل رقابت مابین کشورهای مختلف، مسائل اقتصادی و تغییر و تحول در تقاضای گردشگران بیش‌ازپیش موردتوجه قرار گرفته است. دراین‌بین به‌منظور سازمان‌دهی مقاصد گردشگری شهری برای کسب حداکثر منافع با حفظ منابع، ضروری است مدیریت شهری با تحقق مؤلفه‌های موثر خود، گام اساسی بردارد. بر همین اساس، پژوهش حاضر به دنبال شناسایی مؤلفه‌های مدیریت شهری و سپس تبیین نقش هر کدام بر تحقق هرچه بیشتر و کارآمدتر توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز است. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان و متخصصین گردشگری، جغرافیا و مدیریت شهری است که با بهره‌گیری از نرم‌افزار Sample Power، تعداد ۱۰۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه تعیین گردید. روش نمونه‌گیری نیز تصادفی ساده است. به‌منظور تحلیل تأثیر هر یک از مؤلفه‌های مدیریت شهری بر توسعه گردشگری نیز از نرم‌افزار Smart PLS بهره گرفته شد. پس از بررسی مبانی نظری، چهار بُعد زیرساخت‌های شهری، خدمات و تسهیلات گردشگری، یکپارچگی نهادهای شهری و منابع مالی و انسانی برای مدیریت شهری استخراج گردید. همچنین، سه بُعد اجتماعی فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی نیز برای توسعه گردشگری در نظر گرفته شد. درنهایت این نتیجه کسب گردید که در بین مؤلفه‌های مدیریت شهری، یکپارچگی مابین نهادهای شهری با ضریب ۰/۶۹۸، زیرساخت‌های شهری با ضریب ۰/۵۲۹، خدمات و تسهیلات شهری با ضریب ۰/۲۹۶ و منابع مالی و انسانی با ضریب ۰/۱۰۶ به ترتیب بیشترین تأثیر را بر توسعه گردشگری دارند. همچنین، بیشترین نمود تحقق مؤلفه‌های مدیریت شهری در توسعه گردشگری، در بُعدهای اجتماعی فرهنگی با ضریب ۰/۸۶۷، اقتصادی با ضریب ۰/۷۰۰، زیست‌محیطی با ضریب ۰/۵۹۴ قابل مشاهده است. بنابراین، پیشنهاد می‌شود بر مبنای مدیریت یکپارچه شهری به‌علاوه آموزش نیروی متخصص، کلان‌شهر تبریز می‌تواند در جهت رونق گردشگری گام بردارد.

واژگان کلیدی: مدیریت شهری، توسعه گردشگری، کلان‌شهر تبریز، معادلات ساختاری، Smart-PLS.

مقدمه

یکی از فعالیت‌های توسعه‌یافته بعد از نیمه قرن دوم بیستم، به دنبال عواملی مانند جهانی‌شدن، توسعه سرمایه‌داری، پیشرفت ابزارهای حمل‌ونقل و توسعه ارتباطات تکنولوژیکی، گردشگری است (ویلیامز، ۱۳۹۴: ۱۰). در واقع، توسعه صنعت گردشگری در قیاس با توسعه سایر انواع صنایع، دارای منافع قابل توجه است (مخصوص و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۸) از جمله اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و همچنین تأثیرات بین‌المللی (بدین و همکاران، ۱۳۹۹: ۹). در واقع، گردشگری به‌عنوان محرک و ابزاری قوی برای حصول پایداری در بطن شهر و جامعه عمل می‌کند (Lerario & Turi, 2018: 1).

گردشگری، برای اولین بار در سند نهایی کنفرانس سازمان ملل در زمینه توسعه پایدار در سال ۲۰۱۲ گنجانده شده است و اشاره دارد که گردشگری می‌تواند نقش عمده‌ای در ابعاد مختلف توسعه پایدار داشته باشد، ارتباط نزدیکی با دیگر بخش‌ها دارد و می‌تواند مشاغل شایسته و مناسبی ایجاد کند و فرصت‌های کسب‌وکار را فراهم آورد (اکبری‌ان رونی‌زی، ۱۳۹۶: ۲). به‌علاوه، در اهداف توسعه پایدار هزاره به‌عنوان مبحثی مهم و برجسته با تأکید بر کاهش و مقابله با فقر، ارتقاء برابری جنسیتی، بهبود پایداری محیطی و افزایش مشارکت جهانی مورد توجه ویژه واقع شده است (Saarinen et al., 2013).

در نتیجه، اکثر مناطق در سرتاسر جهان در پی بهره‌گیری از مزایای آن به‌ویژه دریافت سهم بالایی از درآمد و همچنین افزایش اشتغال ناشی از توسعه این صنعت خدماتی، در رقابت با یکدیگر هستند. از طرفی تقاضای گردشگری و تمایل گردشگران به جاذبه و مقصدهای جدید روند رو به رشدی دارد. از همین رو برنامه ریزان و مدیران مقصدهای گوناگون در جهت پاسخگویی به این تقاضا و همچنین، ادامه حضور در عرصه رقابتی در جهت بهره‌گیری از تمامی منابع گردشگری موجود و قابل دسترس، گام برداشته‌اند. در این بین، از عوامل کلیدی و تأثیرگذار در بهره‌گیری از ظرفیت‌های گردشگری و سامان‌دهی مقاصد به‌ویژه مقاصد شهری، مدیریت شهری می‌باشد.

مدیریت شهری، یک سازمان گسترده متشکل از تمام عناصر و اجزای رسمی و غیررسمی ذی‌ربط و موثر در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری باهدف اداره، هدایت و کنترل توسعه همه‌جانبه شهر است. در این مفهوم، مدیریت شهری از نوع نظام‌های باز و بسیار پیچیده انسانی و اجتماعی است که با عناصر و روابط بسیار متنوع و متعددی مواجه است. در واقع، مدیریت شهری دربرگیرنده تمام سیستم شهری اعم از فضای کالبدی و عملکردی و چند سطحی است و هدف اصلی آن، ارائه خدماتی است که رضایت مردم و شهروندان را به دنبال داشته و همچنین، سطح مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی را افزایش دهد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۲).

توسعه گردشگری از یک سو می‌تواند آثار و منافع مثبت اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و حتی زیست‌محیطی در جامعه گردشگر پذیر داشته باشد و از سوی دیگر، آثار منفی در ابعاد مختلف، به‌خصوص در بعد زیست‌محیطی، به دنبال داشته باشد؛ بنابراین، به‌منظور ایجاد تعادل در این زمینه به‌گونه‌ای که آثار مثبت بیش از آثار منفی باشد، ضروری است سیاست‌های اصولی از طریق فرآیند برنامه‌ریزی و مدیریت اتخاذ شود (تقوایی و صفرآبادی، ۱۳۹۰: ۳۶). بر همین اساس، توسعه گردشگری شهری با ارتقای ابعاد کمی و کیفی و با حداکثر بازده ارتباط تنگاتنگی با مدیریت شهری بهینه در به‌کارگیری روش‌های موثر ساماندهی و مدیریت این صنعت در شهرها دارد (بیگ پور و همکاران، ۱۴۰۰: ۲).

کلان‌شهر تبریز، از قدیمی‌ترین شهرهای ایران است. از این رو طی ادوار مختلف حکومت‌ها، دولت‌ها و تمدن‌های گوناگون را به خود دیده است. از این رو، شهر توانسته است آثار و بقایای تاریخی زیادی را در دل خود حفظ و نگهداری نماید و به‌عنوان میراث فرهنگی و ابنیه تاریخی ارائه دهد. به‌طوری‌که ۳ اثر از ۱۷ اثر ثبت جهانی ایران در استان آذربایجان شرقی و کلان‌شهر تبریز قرار دارد. برای اینکه کلان‌شهر تبریز بتواند در زمینه توسعه گردشگری شهری و کسب جایگاه با شهرهای دیگر رقابت کند و از مزایای گوناگون آن بهره‌مند شود، ضروری است مدیریت و نهادهای شهری به‌عنوان متولیان امر نگاهی ویژه داشته باشند و فراهم نمودن بستر لازم برای تحقق مؤلفه‌های موثر مدیریت شهری زمینه را برای توسعه هرچه بیشتر و کارآمدتر گردشگری شهری آماده نمایند. بدیهی است در صورت عدم توجه و بازبینی سیاست‌ها و رویکردها، نه تنها گردشگری کلان‌شهر تبریز نمی‌تواند به جایگاه واقعی خود برسد بلکه به‌مرور زمان شاهد

اثرات منفی اقتصادی و اجتماعی از جمله مهاجرت جمعیت به‌ویژه جمعیت جوان خواهیم بود. بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال شناسایی و بررسی مؤلفه‌های موثر مدیریت شهری و نقش آن در توسعه گردشگری کلان‌شهر تبریز و پاسخ به سؤال زیر می‌باشد:

نقش مؤلفه‌های مدیریت شهری بر توسعه گردشگری چگونه است؟

در بحث پیشینه پژوهش، ابتدا مهم‌ترین مطالعات داخلی و سپس مطالعات خارجی مرتبط با پژوهش حاضر، مورد بررسی قرار گرفتند.

بیگ‌پور و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «ارزیابی نقش مدیریت شهری در توسعه گردشگری کلان‌شهر تهران»، به بررسی تأثیر مدیریت شهری با مؤلفه‌های تأسیسات و تجهیزات شهری، شبکه معابر، خدمات شهری، کیفیت ذهنی و عینی بر توسعه گردشگری پرداختند. و در نهایت این نتیجه کسب شد که به‌طور کلی وضعیت اجرایی مدیریت شهری در زمینه گردشگری شهری تهران در حد متوسطی است و به‌علاوه مدیریت شهری تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه گردشگری دارد.

باقری و همکاران (۱۳۹۸) مقاله‌ای با عنوان «نقش مدیریت شهری در پایداری گردشگری محله (مطالعه موردی: محله تجریش با رویکرد سبز)» را ارائه دادند. یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌های نشان داد که در ابعاد محیطی، کالبدی، و زیست‌محیطی نقاط ضعف بسیاری وجود دارد که منشأ آن به ضعف مدیریت شهری و عدم وجود برنامه مدون و کارآمد در این زمینه است.

سجادی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری ساحلی از دیدگاه جامعه میزبان (مطالعه موردی: شهر بوشهر)، به بررسی و شناسایی عوامل مؤثر در مدیریت شهری و نقش آن در توسعه پایدار گردشگری ساحلی در شهر بوشهر پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که مدیریت شهری تاکنون اثرات مثبتی بر توسعه گردشگری ساحلی در شهر بوشهر داشته است. یکی از مهم‌ترین کارکردهای آن، ارائه امکانات و زیرساخت‌های اولیه در ساحل بوده که موجبات رضایت گردشگران را فراهم نموده است.

اسکندری ثانی و رضایی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «آینده‌پژوهی مدیریت شهری زمینه‌ساز تحقق رقابت‌پذیری در عرصه گردشگری (مطالعه موردی: شهر زاهدان)، بیان کردند که عدم هماهنگی بین مدیران، ضعف مشارکت مردمی، عدم سرمایه‌گذاری از مهم‌ترین کاستی‌های مدیریت شهری در توسعه گردشگری است.

گرا و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «مدیریت توسعه گردشگری شهری پایدار» به این نتیجه دست یافتند که برای توسعه هرچه بهتر گردشگری شهری، ادغام رویکردهای مدیریت شهری و گردشگری پایدار ضروری است. آن‌ها همچنین بیش از همه بر آموزش و سیاست‌گذاری تأکید کردند.

شوال^۲ (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «برنامه‌ریزی شهری و گردشگری در شهرهای اروپایی» اشاره کرد که برای دستیابی به گردشگری پایدار به‌طوری که کم‌ترین تأثیرات منفی را بر زندگی جوامع محلی داشته باشد، ضروری است مدیریت شهری ظرفیت تحمل اجتماعی را بسنجد و راهکاری اقتصادی جهت کسب منافع بیشتر برای مردم محلی در پیش بگیرد.

فرناندز و همکاران^۳ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان «مدیریت گردشگری در شهرهای تاریخی، تأثیر سیاست‌های برنامه‌ریزی شهری» ارائه دادند و پس از تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده، در نهایت، به این نتیجه دست یافتند که در زمینه مدیریت شهری اتخاذ برنامه‌ها و عملکردهای متنوع و همچنین مشارکت ساکنان در حفظ آثار و کمک به توسعه گردشگری از مهم‌ترین عوامل موثر در مدیریت گردشگری در شهری تاریخی است.

1. Grah et al

2. Shoval

3. Fernández

با توجه به مرور و بررسی پژوهش‌های پیشین در دو بخش داخلی و خارجی، مشخص گردید که در اکثر تحقیقات صورت گرفته، مدیریت شهری یا با نگاهی کلی بررسی شده و یا مؤلفه‌های موردسنجش محدود بوده‌اند. بر همین اساس، وجود و لزوم پژوهشی که با نگاهی جامع‌تر به شناسایی و تبیین مؤلفه‌های مدیریت شهری و تأثیر آن‌ها بر توسعه گردشگری بپردازد، حس می‌شود. این امر همچنین می‌تواند کمکی برای تصمیم‌گیری‌ها در سطح مدیریت شهرهای کشور باشد. از طرفی، اکثر تحقیقات از روش‌ها و ابزارهای قدیمی برای تحلیل داده‌ها بهره گرفته‌اند که این پژوهش نیز با اجرای متغیرهای مکنون و آشکار در نرم‌افزار اسمارت پی ال اس سعی نموده است از ابزار کارآمدتری بهره بگیرد. همچنین، در زمینه محدوده مورد مطالعه نیز تاکنون پژوهشی به بررسی مؤلفه‌های مدیریت شهری در تحقق هرچه بیشتر توسعه گردشگری نپرداخته است.

مبانی نظری

گردشگری شهری

مفهوم گردشگری شهری از دهه ۱۹۸۰ وارد ادبیات گردشگری شد، زمانی که شهرهای بسیاری به سمت مقاصد مهم در حال پیشرفت بودند (دیناری، ۱۳۸۴: ۳). گردشگری شهری، یکی از مهم‌ترین و پیچیده‌ترین فعالیت‌های فضایی و مکانی انسان در جامعه شهری است. به نظر صاحب‌نظران، گردشگری شهری یک فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای کلان‌شهرها و مادر شهرهای جهانی به وجود می‌آورد، که این فرصت نقش بسیار مؤثری در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان در ابعاد مختلف می‌تواند ایفاء کند. در واقع این صنعت در جامعه شهری به‌عنوان فعالیت چهارم زندگی شهرنشینی، بر اساس اختصاص دادن فضاهای خاص برای گذران اوقات فراغت و نیازهای مختلف تفریحی، میراثی، تاریخی و غیره، امروزه نقش بسیار مهمی در ساختارهای فضایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به خود اختصاص داده است (شریتیان، ۱۳۹۰: ۱۸۰).

در عصر حاضر، گردشگری شهری به‌صورت مسئله و فعالیتی مهم در مدیریت شهری و توسعه پایدار شهرها درآمده است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۵۸). نخستین شرط موفقیت هر شهر در توسعه گردشگری، وجود زیرساخت‌های مناسب شهری و مدیریت عاقلانه و مدبرانه در عرصه‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، و غیره است. دومین شرط برای تضمین موفقیت سیاست توسعه گردشگری شهری، آمایش جاذبه‌های شهر و ایجاد تسهیلات و امکاناتی است که دسترسی به جاذبه‌ها را بیش‌ازپیش آسان کند (دیناری، ۱۳۸۴: ۱۵). بر مبنای دو شرط مذکور می‌توان اظهار داشت که گردشگری شهری از جنبه‌های گوناگون نقش موثر در ساختار و پایداری نواحی دارد (اکبری‌ان رونی‌زی، ۱۳۹۶: ۴). مورفیت و مانت (۱۹۹۶) معتقد هستند که در قالب رویکرد پایدار، بررسی نقش گردشگری در توسعه منطقه‌ای و محلی عموماً از ابعاد اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی و محیطی صورت می‌گیرد (Mowforth & Munt, 1996: 121) و در بعضی منابع دیگر به بُعد کالبدی نیز اشاره شده است (لطفی و باباخانزاده، ۱۳۹۳: ۱۳۴).

مدیریت شهری

برای درک مدیریت شهری می‌توان آن را به یک نظام تشبیه کرد. نظام عبارت است از ترکیبی از اجزا و قسمت‌های مختلف یک مجموعه که به یکدیگر وابسته‌اند و روابط متقابل میان آن‌ها به شکل خاصی سازمان‌یافته است (سعیدنیا، ۱۳۸۳). مدیریت شهری عبارت است از سازمان‌دهی عوامل و منابع برای پاسخگویی به نیازهای ساکنان شهر، هدف کلان مدیریت شهری ایجاد محیطی قابل زندگی برای همه همراه با عدالت اجتماعی، کارایی اقتصادی و پایداری زیست‌محیطی است (تقوایی و صفرآبادی، ۱۳۹۰). از سوی دیگر می‌توان مدیریت شهری را واجد صفات لازم برای یک سیستم از نوع سیستم‌های باز و بسیار پیچیده انسانی و اجتماعی دانست که با عناصر و روابط متعدد و متنوعی مواجه

است. لذا ضروری است تا تمام این عناصر در چارچوب همین روابط سیستماتیک قرار گرفته و جایگاه، نقش و وظایف آن‌ها در هماهنگی با ملاحظات و نیازهای همین چارچوب تعریف و تبیین شوند. داده‌های این سیستم، خواسته‌های دولت و شهروندان هستند و ستاده‌های آن در طی فرایندی از برنامه‌ریزی، طرح و اجرا به‌دست آمده است که توسعه کمی و کیفی زندگی شهری را در پی دارد (دیوسالار و همکاران، ۱۳۹۳). مدیریت شهری یک سازمان گسترده است، متشکل از عناصر رسمی و غیررسمی موثر و ذی‌ربط در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری که اداره، کنترل و هدایت و توسعه همه‌جانبه پایدار شهر را عهده‌دار است (صفائی‌پور، ۱۳۹۶) و دارای تشکیلات وسیعی است، که مهم‌ترین نقش را در موفقیت طرح‌های توسعه شهری و رفع نیازهای جمعیت، جریان عبور و مرور در شهر، جریان رفاه شهری، مسکن، کاربری اراضی، تفریح، فرهنگ، تأسیسات زیربنایی و امثال آن‌ها بر عهده دارد (امینیان و امینیان، ۱۳۹۳).

در مجموع هدف اساسی مدیریت شهری را می‌توان پدید آوردن شهری سالم دانست که نشانه‌های آن عبارت‌اند از:

- ۱- داشتن فضایی تمیز و محیط فیزیکی مطمئن با کیفیت عالی.
  - ۲- داشتن محیط‌زیستی که اکنون ثابت و در دراز مدت پایدار باشد.
  - ۳- داشتن جامعه‌ای منسجم و قوی با حمایت دوجانبه مردم و دولت.
  - ۴- ایجاد زمینه برای مشارکت بیشتر مردم و کنترل آنان در اخذ تصمیم‌هایی که بر زندگی، بهداشت و رفاه موثر است (سعیدنیا، ۱۳۸۳). هدف کلان مدیریت شهری، ایجاد محیطی قابل زندگی برای همه، همراه با عدالت اجتماعی، کارایی اقتصادی و پایداری زیست‌محیطی است و مدیریت شهری در محدوده‌های زمین و مسکن شهری، خدمات اجتماعی و زیربنای توسعه اقتصادی و زیست‌محیطی به‌طور یکپارچه وارد می‌شود (صفائی‌پور، ۱۳۹۶).
- گردشگری شهری بدون برنامه‌ریزی دقیق و بدون توجه به قابلیت‌های بوم‌شناختی، محلی، فرهنگی و اجتماعی برای منطقه موردنظر مشکلاتی را در پی خواهد داشت. داشتن دانش کافی درباره قابلیت‌های منطقه برای توسعه گردشگری از دیدگاه محیطی، اجتماعی و اقتصادی و دانش درباره انتظارات مردم بومی و گردشگران از الزامات برنامه‌ریزی برای داشتن گردشگری شهری پایدار است. بنابراین، با توجه به مرور ادبیات و مطالبی که بیان شد و از آنجایی که مدیریت شهری برای تحقق اهداف و معیارهای توسعه پایدار در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی سکونتگاه‌های شهری دارای نقش اساسی است (امینیان و امینیان، ۱۳۹۳) و در واقع جای‌گیری مدیریت شهری در مطالعات توسعه موجب ایجاد و گسترش نگرشی چندبعدی شده است (Van Digik, 2006) بنابراین می‌توان گفت، به‌منظور تحقق توسعه مناسب گردشگری با توجه به اهمیت آن در جوامع شهری، مدیریت شهری می‌تواند موثر واقع شود. در همین راستا، هدف و تمرکز پژوهش حاضر بر این مهم است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کاربردی و از حیثه محتوا و روش در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی است. اطلاعات موردنیاز از طریق روش کتابخانه‌ای و میدانی جمع‌آوری شده‌اند. بدین صورت که در ابتدا مفاهیم نظری به‌منظور روشن شدن مسئله موردنظر، تشریح شدند و در ادامه برای بحث و بررسی منسجم و کارآمدتر منطقه، مؤلفه‌های مدیریت شهری (۴ مؤلفه) و توسعه گردشگری (۳ مؤلفه) مطابق با ادبیات و مبانی نظری و صاحب‌نظران امر در قالب معیارهای نهایی پژوهش، که در جدول (۱) مشخص گردیده، جمع‌آوری شدند. سپس پرسشنامه پژوهش طراحی گردید که برای سنجش روایی آن در اختیار ۷ نفر از متخصصان و خبرگان امر قرار گرفت و مورد تأیید واقع شد. برای پایایی پرسشنامه نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد که برای تمامی گویه‌ها بالای ۰/۸ به دست آمد و در نتیجه قابل قبول گردید و بر اساس نظر خبرگان امر، مابین گویه‌ها هم‌پوشانی بحرانی وجود ندارد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل خبرگان و متخصصین حوزه گردشگری، جغرافیا و مدیریت شهری است و حجم نمونه آماری موردنظر در این پژوهش از طریق نرم‌افزار Sample Power برابر با

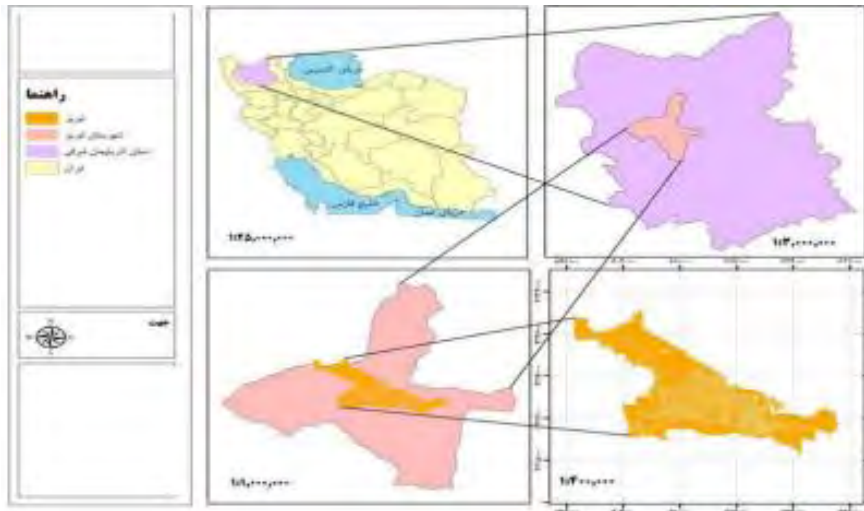
۱۰۰ نفر محاسبه گردید. لازم به ذکر است در این نرم افزار نمونه گیری، حجم جامعه آماری مطرح نیست و بر مبنای متغیرهای مکنون و آشکار تحلیل صورت می گیرد. روش نمونه گیری نیز تصادفی ساده است. به منظور بررسی آمار توصیفی از نرم افزار SPSS و برای تحلیل داده های جمع آوری شده و کشف میزان تأثیر هر یک از عوامل بر متغیر وابسته توسعه گردشگری، از نرم افزار Smart PLS استفاده شده است.

جدول ۱. معیارهای نهایی پژوهش

منبع	زیر مؤلفه ها	مؤلفه ها	
بیگ پور و همکاران (۱۴۰۰) سجادی و همکاران (۱۳۹۷) اسکندری ثانی و رضایی (۱۳۹۷) بیکی و تردست (۱۳۹۷) دلشاد (۱۳۹۶) خضرتزاد و حیدری چپانه (۱۳۹۵) گرا و همکاران (۲۰۲۰) فرناندز و همکاران (۲۰۱۶)	مراکز اقامتی و رستوران، سرویس بهداشتی، پارکینگ، فضاهای تفریحی و سبز، خدمات بهداشتی و درمانی	خدمات و تسهیلات شهری	مدیریت شهری
	امنیت عمومی، شبکه معابر و تأسیسات شهری، کیفیت و سهولت دسترسی، تنوع حمل و نقل، هوشمند سازی	زیرساخت های شهری	
	تعامل و هماهنگی مدیران شهری و سازمان ها، انعطاف پذیری نهادی، مشارکت مردم	یکپارچگی مابین نهادهای شهری	
	قیمت گذاری، سرمایه گذاری بخش خصوصی و دولتی، آموزش و آگاهی منابع انسانی	منابع مالی و انسانی	
گرا و همکاران (۲۰۲۰) فرناندز و همکاران (۲۰۱۶)	گسترش فعالیت های اجتماعی فرهنگی، افزایش حس تعلق به مکان جامعه میزبان، افزایش رضایت و امنیت، تنوع کاربری و توسعه زیرساخت ها، سهولت دسترسی	اجتماعی فرهنگی	گردشگری
	ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، سرمایه گذاری، رونق اقتصادی	اقتصادی	
	تنوع زیستی، بهداشت محیط، کاهش آسیب پذیری محیط زیست	زیست محیطی	

محدوده مورد مطالعه

کلان شهر تبریز مرکز استان آذربایجان شرقی، در ۳۸ درجه و ۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی قرار دارد. شهر تبریز از سمت جنوب به رشته کوه منفرد سهند و از شمال غربی به کوه عون بن علی محدود می شود. این شهر جزء ۱۰ کلان شهر کشور و بزرگ ترین کلان شهر شمال غرب می باشد. جمعیت آن در سال ۱۳۹۰ بالغ بر ۱۴۹۴۰۰۰ نفر بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۱۷۷۳۰۳۳ نفر رسیده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). شهر تبریز دارای آثار و بناهای تاریخی متعددی می باشد که این امر سبب شده تا به عنوان یکی از مقاصد گردشگری شهری کشور ایران، پذیرای گردشگران داخلی و خارجی باشد. از جمله این آثار نیز می توان به امارت ساعت، ارگ علیشاه، بازار تبریز، خانه های تاریخی آن مانند خانه حریری، خانه امیرنظام و غیره اشاره کرد (تیموری و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۷).

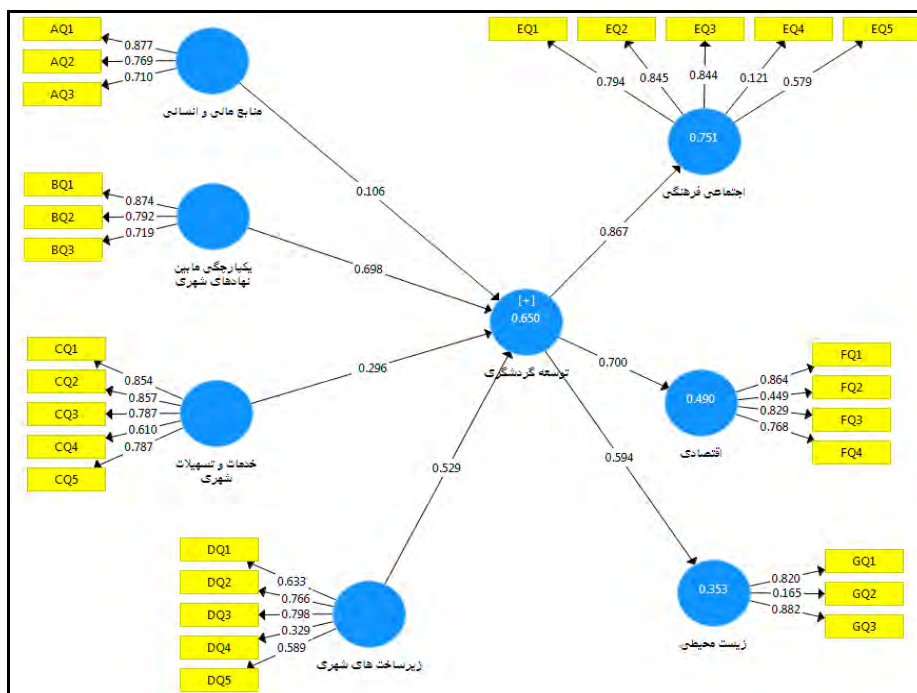
شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (دوستی و همکاران، ۱۳۹۸: ۷)

یافته‌ها و بحث

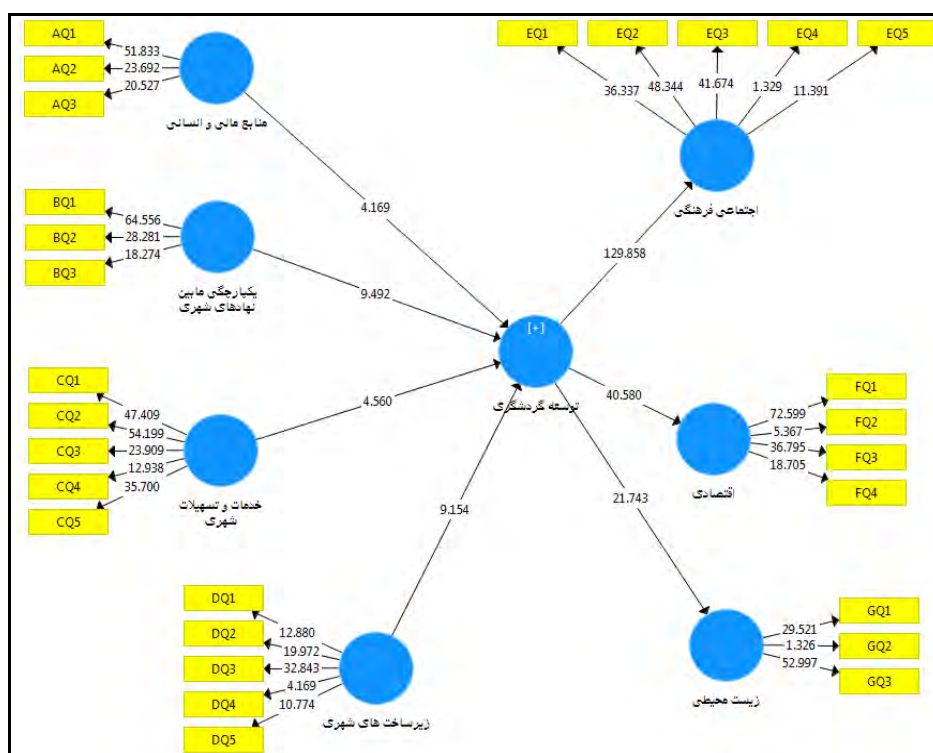
همان‌طور که اشاره شد جامعه آماری هدف پژوهش حاضر، متخصصان گردشگری، جغرافیا و مدیریت شهری است که در نهایت پس از محاسبات حجم نمونه توسط نرم‌افزار Sample Power، ۱۰۰ نفر مشخص شدند. از لحاظ وضعیت تأهل؛ ۴۵/۵٪ مجرد و ۵۴/۵٪ متأهل، در زمینه تحصیلات؛ ۴۹٪ فوق‌لیسانس و ۵۱٪ دکتری، و از لحاظ سن نیز پاسخگویان پژوهش ۲۱/۸٪ ۳۰-۳۵ سال، ۳۹٪ ۳۵ تا ۴۰ سال، ۲۷/۲٪ ۴۰-۴۵ سال و در نهایت ۱۲/۰٪ بالای ۴۵ سال است.

آزمون معناداری و تحلیل مسیر

پس از بررسی آمار توصیفی پژوهش؛ حال نوبت به تحلیل معیارهای نهایی، که از مبانی نظری و مبتنی بر دیدگاه صاحب‌نظران استخراج گردید (جدول ۱)، می‌رسد. بدین منظور پس از ورود متغیرهای مکنون (متغیرهای اصلی و معیارهای مربوط به هر کدام) و آشکار (شاخص‌ها یا سؤالات) و ترسیم مدل در نرم‌افزار اسمارت پی ال اس؛ مدل نهایی در دو حالت تخمین ضرایب استاندارد و معناداری ضرایب که به ترتیب نشان‌دهنده میزان و معناداری تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته می‌باشد؛ مورد تحلیل قرار گرفت.

شکل ۲. مدل در حالت تخمین ضرایب استاندارد

شکل ۳. مدل در حالت تخمین معناداری ضرایب

پس از اجرای مدل در نرم افزار مربوطه، لازم است تا پایایی و روایی مدل نیز بررسی شود که این امر در قالب چهار آزمون آلفای کرونباخ، آزمون پایایی اشتراکی (دلویین گلدشتاین)، پایایی همبستگی اسپیرمن سؤالات (rho-a) و درنهایت آزمون پایایی اشتراکی صورت پذیرفت. نتایج در جدول زیر آورده شده است.

جدول (۲) آزمون‌های پایایی مدل

متغیرهای تحقیق	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)	همبستگی اسپیرمن (RHO_A)	پایایی اشتراکی (AVE)
خدمات و تسهیلات شهری	۰/۹۰۴	۰/۹۲۰	۰/۹۱۴	۰/۶۷۵
زیرساخت‌های شهری	۰/۸۷۶	۰/۹۲۴	۰/۸۸۰	۰/۸۰۳
یکپارچگی مابین نهادهای شهری	۰/۷۴۳	۰/۷۵۶	۰/۷۲۵	۰/۶۳۸
منابع مالی و انسانی	۰/۷۰۵	۰/۸۷۲	۰/۷۰۶	۰/۷۷۲
توسعه گردشگری	۰/۷۰۱	۰/۸۷۰	۰/۷۰۵	۰/۷۶۹
اجتماعی فرهنگی	۰/۷۶۰	۰/۷۵۲	۰/۷۸۸	۰/۶۰۶
اقتصادی	۰/۷۵۹	۰/۷۵۶	۰/۷۰۱	۰/۶۰۸
زیست محیطی	۰/۹۰۶	۰/۹۱۴	۰/۹۳۲	۰/۶۵۴

مطابق نظر صاحب نظران از جمله جانسون ۲۰۰۸، مقدار آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و همبستگی اسپیرمن باید بالای ۰/۷ باشد و مقدار پایایی اشتراکی بالای ۰/۵، بر همین اساس و با توجه به نتایج به دست آمده از جدول (۲) کلیه ضرایب به دست آمده دارای شرایط مذکور هستند و با توجه به چهار آزمون پایایی، مدل صاحب پایایی می‌باشد. همچنین مطابق نظر Ringle و Henseler اگر شرط $CR > AVE$ برقرار باشد؛ روایی مدل نیز تأیید می‌شود. با توجه به جدول (۲) مشاهده می‌شود که مدل دارای روایی نیز می‌باشد.

به منظور بررسی روایی واگرا از آزمون فورنل و لاکر استفاده گردید که نتایج آن در جدول (۳) ارائه گردید. آزمون فورنل و لاکر^۱ می‌باشد که در سال ۱۹۸۶ این دو شخص بیان نمودند که علاوه بر سؤالات یک متغیر که باید از سؤالات متغیر دیگر واگرا باشد، باید خود متغیرهای پژوهش نیز بر اساس مفاهیمشان همبستگی بحرانی باهم نداشته باشند. از جدول همبستگی متغیرها و میانگین واریانس استخراجی استفاده کردند و جدولی را با نام جدول فورنل و لاکر پدید آوردند. اعداد روی قطر اصلی جذر AVE است که اگر بزرگ‌تر از همبستگی آن متغیر با متغیرهای دیگر باشد، روایی واگرا توسط این آزمون تأیید می‌شود.

جدول ۳. نتایج حاصل از آزمون فورنل و لاکر

خدمات و تسهیلات شهری	زیرساخت‌های شهری	یکپارچگی مابین نهادهای شهری	منابع مالی و انسانی	توسعه گردشگری	اجتماعی فرهنگی	اقتصادی	زیست محیطی
۰/۸۲۱							
	۰/۸۹۶						
		۰/۷۹۸					
			۰/۸۷۸				
				۰/۸۷۶			
					۰/۷۲۸		
						۰/۷۷۹	
							۰/۸۰۸

مطابق با نتایج به دست آمده، اعداد روی قطر اصلی جذر AVE بزرگ تر از همبستگی متغیر مربوطه با متغیرهای دیگر است، بنابراین نه تنها سوالات یک متغیر با متغیر دیگر با هم همبستگی نداشته بلکه متغیرهای تحقیق نیز همبستگی بحرانی با همدیگر ندارند بنابراین روایی واگرا توسط این آزمون تأیید می شود.

به منظور بررسی معناداری مسیرها، سه مورد ضریب مسیر یا T -value و β Sig باید بررسی شود که ضریب مسیر، میزان و جهت تأثیر را نشان داده و T -value باید در بازه $-1/96$ و $1/96$ و مقدار Sig کوچک تر از $0/05$ و یا $0/01$ باشد در این صورت می توان گفت به ترتیب در سطح اطمینان 95% و 99% فرض H_0 رد و H_1 معنادار می باشد. یعنی پیش بینی می شود در یک نمونه بزرگ تر از همان جامعه رابطه علی تأیید شود.

جدول شماره ۴. نتایج حاصل از آزمون معناداری و تحلیل مسیر

مسیر	ضریب مسیر (میزان و جهت تأثیر مستقیم) β	T-value	sig	نتیجه
خدمات و تسهیلات شهری ← توسعه گردشگری	۰/۲۹۶	۴/۵۶۰	۰/۰۰۰	معنادار
زیرساخت های شهری ← توسعه گردشگری	۰/۵۲۹	۹/۱۵۴	۰/۰۰۱	معنادار
یکپارچگی مابین نهادهای شهری ← توسعه گردشگری	۰/۶۹۸	۹/۴۹۲	۰/۰۰۰	معنادار
منابع مالی و انسانی ← توسعه گردشگری	۰/۱۰۶	۴/۱۶۹	۰/۰۰۰	معنادار

مطابق با جدول شماره (۴):

مسیر خدمات و تسهیلات شهری بر توسعه گردشگری، که در واقع بیان گر تأثیر متغیر خدمات و تسهیلات شهری بر متغیر وابسته توسعه گردشگری می باشد با توجه به مقدار T -value که خارج از بازه $1/96$ و $-1/96$ و مقدار $Sig < 0/01$ در سطح اطمینان 99% معنادار می باشد.

مسیر زیرساخت های شهری بر توسعه گردشگری، که در واقع بیان گر تأثیر متغیر زیرساخت های شهری بر متغیر توسعه گردشگری می باشد با توجه به مقدار T -value که خارج از بازه $1/96$ و $-1/96$ و مقدار $Sig < 0/01$ در سطح اطمینان 99% معنادار می باشد.

مسیر یکپارچگی مابین نهادهای شهری بر توسعه گردشگری، که در واقع بیان گر تأثیر متغیر یکپارچگی مابین نهادهای شهری بر متغیر وابسته توسعه گردشگری می باشد با توجه به مقدار T -value که خارج از بازه $1/96$ و $-1/96$ و مقدار $Sig < 0/01$ در سطح اطمینان 99% معنادار می باشد.

مسیر منابع مالی و انسانی بر توسعه گردشگری، که در واقع بیان گر تأثیر متغیر منابع مالی و انسانی بر متغیر وابسته توسعه گردشگری می باشد با توجه به مقدار T -value که خارج از بازه $1/96$ و $-1/96$ و مقدار $Sig < 0/01$ در سطح اطمینان 99% معنادار می باشد.

مطابق با نتایج به دست آمده روشن گردید که در بین مؤلفه های مدیریت شهری، یکپارچگی مابین نهادهای شهری با ضریب $0/698$ ، زیرساخت های شهری با ضریب $0/529$ ، خدمات و تسهیلات شهری با ضریب $0/296$ و منابع مالی و انسانی با ضریب $0/106$ به ترتیب بیشترین تأثیر را بر توسعه گردشگری دارند. همچنین مطابق با شکل شماره (۲)، بیشترین نمود تحقق مؤلفه های مدیریت شهری در توسعه گردشگری، به ترتیب در بعدهای اجتماعی فرهنگی با ضریب $0/867$ ، اقتصادی با ضریب $0/700$ ، زیست محیطی با ضریب $0/594$ قابل مشاهده است.

در نهایت، به منظور بررسی برازش مدل کلی که هر دو بخش مدل اندازه گیری و ساختاری را کنترل می کند، معیار GOF به ترتیب زیر محاسبه می شود:

$$GOF = \sqrt{(\text{communality}) \times (R \text{ square})} \quad (2)$$

GOF معیار محاسباتی از مجذور میانگین (R^2) در AVE می‌باشد که برازش کلی ساختار مدل تحلیل مسیر را تأیید می‌نماید. وتزلس و همکاران^۱ (2009) سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ را به‌عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی کرده‌اند. توسط این معیار می‌توان برازش بخش کلی را کنترل نمود (Wetzels et al, 2009: 180). مطابق با محاسبات پیشین مقدار R^2 برابر است با ۰/۶۵۰ و میانگین مقادیر اشتراکی برابر است با ۰/۶۹۰ در نتیجه مطابق با فرمول مقدار GOF برابر است با ۰/۶۶۹ بنابراین چون مقدار به‌دست‌آمده برای GOF از ۰/۳۶ بزرگ‌تر است، نشان از برازش قوی مدل کلی دارد.

نتیجه‌گیری

بر مبنای مباحث و دیدگاه‌های صاحب‌نظران، که پیش‌تر مورد بررسی قرار گرفت، به‌وضوح روشن است که در حال حاضر، با توجه به رقابتی شدن عرصه جهانی و رشد جایگاه گردشگری به‌ویژه در اقتصاد کشورها، وجود برنامه و رویکردهای مدون بیش از هر زمان دیگری حس می‌شود. مدیریت شهری که هدف آن ارائه خدمات و سامان‌دهی شهری در راستای کسب حداکثر رضایت و اهداف پایداری است؛ نقش کلیدی در سازمان‌دهی مقاصد گردشگری شهری دارد تا علاوه بر تثبیت جایگاه مقاصد در عصر رقابتی حاضر، منافع و مزیت‌های بی‌شماری را در جنبه‌های گوناگون شهری برای جوامع محلی و رضایت گردشگران رقم بزند. به عبارتی می‌توان گفت توسعه گردشگری با مدیریت شهری، ارتباط تنگاتنگ دارد. در پژوهش حاضر، که هدف اصلی آن شناسایی مؤلفه‌های مدیریت شهری و تبیین نقش هر مؤلفه بر توسعه گردشگری بود، پس از مرور مبانی نظری موجود در نهایت چهار بُعد زیرساخت‌های شهری، خدمات و تسهیلات گردشگری، یکپارچگی نهادهای شهری و منابع مالی و انسانی برای مدیریت شهری استخراج گردید. همچنین، سه بُعد اجتماعی فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی نیز برای توسعه گردشگری در نظر گرفته شد. سپس به‌منظور تبیین و بررسی تأثیر هریک از مؤلفه‌های مدیریت شهری بر توسعه گردشگری از نرم‌افزار Smart-PLS بهره گرفته شد.

طبق نتایج به‌دست‌آمده، مشخص گردید که مؤلفه‌های مدیریت شهری تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه گردشگری کلان‌شهر تبریز دارند. به‌طوری‌که بیشترین تأثیر را به ترتیب یکپارچگی مابین نهادهای شهری (۰/۶۹۸)، زیرساخت‌های شهری (۰/۵۲۹)، خدمات و تسهیلات شهری (۰/۲۹۶) و منابع مالی و انسانی (۰/۱۰۶) بر توسعه گردشگری دارا می‌باشند. این نتایج دلالت بر اهمیت یکپارچگی مابین نهادهای شهری در بین مؤلفه‌های مدیریت شهری برای تحقق هرچه بیشتر توسعه گردشگری در بین خبرگان و متخصصین حوزه گردشگری و جغرافیا و مدیریت شهری دارد. از طرفی بیشترین نمود به‌کارگیری مؤلفه‌های مدیریت شهری در توسعه گردشگری را مطابق با نتایج حاصله می‌توان در بُعد اجتماعی فرهنگی مشاهده کرد که شامل گویه‌هایی همچون حس تعلق به مکان جامعه میزبان، افزایش رضایت و امنیت، افزایش فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی، سهولت دسترسی، تنوع کاربری‌ها می‌باشد.

بر همین مبنای مشخص گردید که پژوهش حاضر با سایر تحقیقات به‌ویژه باقری و همکاران (۱۳۹۸)، سجادی و همکاران (۱۳۹۷)، اسکندری ثانی و رضایی (۱۳۹۷) و شوال (۲۰۱۸) که صرفاً به بررسی وضعیت موجود توسعه گردشگری مبتنی بر مدیریت شهری، پرداخته‌اند؛ به لحاظ شناسایی و بررسی طیف متنوع‌تری از مؤلفه‌های مدیریت شهری و سپس ارزیابی تأثیرات هریک بر توسعه گردشگری مطابق با نظرات خبرگان و متخصصین امر، تفاوت فاحش دارد. همچنین، پژوهش حاضر روشن کرد که زمانی می‌توان مدیریت شهری مؤثری در راستای توسعه گردشگری داشت که در وهله اول، یکپارچگی مابین نهادهای شهری حکم‌فرما شود. همچنین با توجه به اینکه از نظرات خبرگان و متخصصین بهره گرفته شده، یافته‌های پژوهش می‌تواند ملاک و توجیه علمی محکمی نه‌تنها برای کلان‌شهر تبریز بلکه برای سایر

شهرهای با پتانسیل کشور به منظور بهره‌گیری از پتانسیل‌های گردشگری و کسب جایگاه ویژه خود مورد استفاده قرار گیرد. در نهایت، پیشنهاد می‌شود بر مبنای مدیریت یکپارچه شهری و جذب سرمایه‌گذاری‌های محلی و ملی به علاوه آموزش نیروی انسانی متخصص، کلان‌شهر تبریز می‌تواند بیش از گذشته در جهت رونق گردشگری و به تبع آن پایداری شهری گام بردارد.

تقدیر و تشکر

این تحقیق، هیچ‌گونه حامی مالی نداشته است.

منابع

- (۱) اسکندری ثانی، محمد و رضایی، ابراهیم (۱۳۹۷) آینده‌پژوهی مدیریت شهری زمینه‌ساز تحقق رقابت‌پذیری در عرصه گردشگری (مطالعه موردی: شهر زاهدان)، دو فصلنامه جغرافیای اجتماعی شهری، دوره ۲، شماره ۵، صص ۱۶-۱.
- (۲) اکبریان رونیزی، سعیدرضا (۱۳۹۶) نقش گردشگری در پایداری شهری مورد: شهر سی سخت (شهرستان دنا)، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۴، شماره ۴، صص ۱۲-۱.
- (۳) امینیان، مهدی، امینیان، محسن، (۱۳۹۳)، توسعه پایدار فضای سبز شهری با رویکرد مدیریت یکپارچه شهری، ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، آبان ۱۳۹۳.
- (۴) باقری، ندا، رضویان، محمدتقی، توکلی‌نیا، جمیله، (۱۳۹۸)، نقش مدیریت شهری در پایداری گردشگری محله (مطالعه موردی: محله تجریش با رویکرد سبز)، فصلنامه علمی-پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال یازدهم، شماره چهارم، صص ۳۷-۱۷.
- (۵) بدین، گلن؛ آلن، جانی؛ اتول، ویلیام؛ هریس، راب؛ مک دانل، یان (۱۳۹۹) مدیریت جامع رویدادهای گردشگری، ترجمه زهره عباسی و مریم محمدجعفر، چاپ دوم، تهران: انتشارات مهکامه.
- (۶) بیکی، پریسا و تردست، زهرا (۱۳۹۷) ارزیابی کیفیت اجزای مقصد گردشگری شهری از جنبه مدیریت مقصد (مطالعه موردی: آرامگاه فردوسی، شهر توس)، نشریه گردشگری شهری، بهار ۱۳۹۷، دوره ۵، شماره ۱، صص ۶۸-۵۳.
- (۷) بیگ پور، مریم؛ شریعت پناهی، مجید؛ فرجی راد، عبدالرضا (۱۴۰۰) ارزیابی نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری کلان‌شهر تهران، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال سیزدهم، شماره دوم، صص ۲۴-۲.
- (۸) پوراحمد، احمد؛ پیری، اسماعیل؛ محمدی، یادگار؛ پارسا، شهرام؛ حیدری، سامان (۱۳۹۷) حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری (مورد مطالعه: شهر مریوان)، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد و مدیریت، پاییز ۱۳۹۷، شماره ۲۴، صص ۸۱-۹۸.
- (۹) پوراحمد، احمد؛ یوسفی، رشید؛ علی‌نیا، یاور؛ مرادپور، نبی (۱۳۹۴) بررسی تأثیرات گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهر با تأکید بر ادراک ساکنان مطالعه موردی: شهر بانه، نشریه گردشگری شهری، پاییز ۱۳۹۴، دوره ۲، شماره ۳، صص ۲۷۳-۲.
- (۱۰) تقوایی، مسعود، صفراآبادی، اعظم، (۱۳۹۰)، نقش مدیریت شهری در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری شهری مطالعه موردی شهر کرمانشاه، فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال اول، شماره چهارم، صص ۵۲-۳۵.
- (۱۱) تیموری، ایرج؛ حکیمی، هادی؛ کوشش وطن، محمدعلی؛ دولتی، فاطمه (۱۳۹۸) واکاوی و تحلیل عوامل موثر بر گردشگری شهر تبریز از منظر گردشگران داخلی، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۶، شماره ۲، صص ۴۳-۳۳.
- (۱۲) خضرنژاد، پخشان و حیدری چپانه، رحیم (۱۳۹۵) تحلیلی بر عوامل مؤثر بر شکل‌گیری تصویر مقصد در گردشگری شهری مطالعه موردی: شهر ارومیه، مطالعات شهری، زمستان ۱۳۹۵، دوره ۶، شماره ۲۱، صص ۱۶-۵.
- (۱۳) دلشاد، علی (۱۳۹۶) تحلیل عوامل موثر بر توسعه و تکامل مقصدهای گردشگری، گردشگری و توسعه، بهار ۱۳۹۶، دوره ششم، شماره ۱۰، صص ۱۴۹-۱۳۵.
- (۱۴) دوستی، فرشته، زال، محمدحسین؛ رمضان زاده لسبویی، مهدی (۱۳۹۸) سنجش ظرفیت‌های گردشگری خلاق در کلان‌شهر تبریز، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۶، شماره ۲، صص ۱۳-۱.
- (۱۵) دیناری، احمد (۱۳۸۴) گردشگری شهری در ایران و جهان، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی.
- (۱۶) دیوسالار، اسدالله، توکلی، میثم، خادمی، امیرحسین، (۱۳۹۳)، نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری (نمونه

- مورد مطالعه: شهر ساحلی نور)، ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، آبان ۱۳۹۳.
- ۱۷) سجادی، ژیلا؛ رضویان، محمدتقی؛ حیدری، جهانگیر؛ جمالی، حسین (۱۳۹۷) نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری ساحلی از دیدگاه جامعه میزبان مطالعه موردی: شهر بوشهر، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۹، شماره پیاپی ۳۳، صص ۱۶-۱.
- ۱۸) سعیدنیا، احمد، (۱۳۸۳)، کتاب سبز راهنمای شهرداری‌ها مدیریت شهری، چاپ سوم، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- ۱۹) شریبتیان، محمدحسن (۱۳۹۰) تأملی بر گردشگری شهری در ایران و ارائه راهکارهایی در جهت توسعه پایدار این صنعت شهری، اولین همایش بین‌المللی مدیریت گردشگری و توسعه پایدار، مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- ۲۰) صفائی‌پور، زهرا، (۱۳۹۶)، نقش مدیریت شهری در راستای تحقق توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام)، فصلنامه مطالعات عمران شهری، دوره اول، شماره دوم، ۱۹۲-۱۶۸.
- ۲۱) لطفی، صدیقه و باباخانزاده، ادریس (۱۳۹۳) بررسی اثر گردشگری پایدار شهری بر ساکنان شهر مطالعه موردی: شهر جوانرود کرمانشاه، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، دوره ۳، شماره ۹، صص ۱۵۰-۱۳۰.
- ۲۲) مخصوص، ماهرخ؛ نجفی‌زاده، نادره السادات؛ جوانمرد، حبیب‌الله (۱۴۰۰) تبیین مدل توسعه گردشگری با تأکید بر نقش محرک‌های فرهنگی - اجتماعی مطالعه موردی: شهر اراک، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۸، شماره ۳، صص ۶۲-۴۷.
- ۲۳) مرکز آمار ایران، سالنامه‌های آماری ۱۳۹۵.
- ۲۴) ویلیامز، استیون؛ ترجمه محمود ضیایی (۱۳۹۴) جغرافیای گردشگری، تهران، دانشگاه پیام نور.

References

- 1) Akbrian Ronizi, Saeed Reza (2018) The Role of Tourism in Urban Sustainability Case Study: Si-Sakht Town (Dena City), Journal of Urban Tourism, Vol.4, No. 4, pp. 12-1. [in Persian]
- 2) Aminian, Mahdi & Aminian, Mohsen (2014) Sustainable development of urban green space with an integrated urban management approach, Sixth National Conference on Urban Planning and Management with emphasis on the components of the Islamic city. [in Persian]
- 3) Bagheri, Neda & Razavian, Mohammad Taghi & Tavakolonia, Jamileh (2019), The role of urban management in the sustainability of tourism in the neighborhood (Case study: Tajrish neighborhood with a green approach), Journal of New Attitudes in Human Geography, Vol.11, No.4, pp. 37-17. [in Persian]
- 4) Be, Glenn & Allen, Johnny & Atoll, William & Harris, Rob & McDonnell, Jan (2016) Comprehensive Management of Tourism Events, translated by Zohreh Abbasi and Maryam Mohammad Jafar, Second Edition, Tehran: Mahkameh Publications. [in Persian]
- 5) Beiki, Parisa & Tardast, Zahra (2018) Assessing the quality of urban tourism destination components from the perspective of destination management (Case study: Ferdowsi Tomb, Toos city), Urban Tourism Magazine, Vol. 5, No. 1, pp. 68-53. [in Persian]
- 6) Bigpour, Maryam & Shariat Panahi, Majid & Faraji Rad, Abdolreza (2021) Evaluating the role of urban management in the development of tourism metropolis in Tehran, Quarterly Journal of New Attitudes in Human Geography, Vol.13, No.2, pp. 24-2. [in Persian]
- 7) Delshad, Ali (2017) Analysis of Factors Affecting the Development and Evolution of Tourism, Tourism and Development Destinations, Vol.6, No.10, pp. 149-135. [in Persian]
- 8) Dinari, Ahmad (2005) Urban Tourism in Iran and the World, Mashhad: Ferdowsi University Press. [in Persian]
- 9) Divasalar, Assadollah & Tavakoli, Meysam & Khademi, Amir Hossein, (2014), The role of urban management in sustainable tourism development (case study: coastal city of Noor), Sixth National Conference on Urban Planning and Management with emphasis on the components of the Islamic city. [in Persian]

- 10) Dosti, Fereshteh & Zal, Mohammad Hossein & Ramezanzadeh Lesboui, Mehdi (2019) Assessing the capacities of creative tourism in the metropolis of Tabriz, *Journal of Urban Tourism*, Vol.6, No.2, pp. 13-1. [in Persian]
- 11) Eskandari Thani, Mohammad & Rezaei, Ebrahim (2019) Future studies of urban management paves the way for the realization of competitiveness in the field of tourism (Case study: Zahedan city), *Journal of Urban Social Geography*, Vol.2, No.5, pp. 16-1. [in Persian]
- 12) Fernandez, Daniel Barrera; Escampa, Marco Hernández; Vázquez, Antonia Balbuena (2016) Tourism management in the historic city. The impact of urban planning policies, *International Journal of Scientific Management and Tourism*, Vol.2, 1, pp 379-391.
- 13) Grah, Barbara; Dimovski, Vlado; Peterlin, Judita (2020) Managing Sustainable Urban Tourism Development: The Case of Ljubljana, *Sustainability*, Vol.12, No.792, pp1-17.
- 14) Kheyrnejad, Pakhsan & Heidari Chianeh, Rahim (2016) An Analysis of the Factors Affecting the Formation of Destination Image in Urban Tourism Case Study: Urmia, *Urban Studies*, Vol.6, No.21, pp. 16-5. [in Persian]
- 15) Lerario, Antonella & Turi, Silvia Di (2018) Sustainable Urban Tourism: Reflections on the Need for Building-Related Indicators, *Sustainability*, MDPI, Open Access Journal, Vol. 10(6), pp 1-25.
- 16) Lotfi, Sedigheh & Babakhanzadeh, Idris (2014) Investigating the effect of sustainable urban tourism on city residents Case study: Javanrood city of Kermanshah, *Journal of Tourism Planning and Development*, Vol.3, No.9, pp. 150-130. [in Persian]
- 17) Makhos, Mahrokh & Najafizadeh, Nadereh Sadat & Javanmard, Habibollah (2021) Explaining the tourism development model with emphasis on the role of socio-cultural stimuli Case study: Arak city, *Journal of Urban Tourism*, Vol.8, No.3, pp. 62-47. [in Persian]
- 18) Mowforth, A, & Munt, I. (1998). *Tourism & sustainability: New tourism in the third world*. London: Rutledge.
- 19) Pourahmad, Ahmad & Piri, Ismail & Mohammadi, Yadegar & Parsa, Shahram & Heidari, Saman (2018) Good urban governance in urban neighborhoods) Case study: Marivan city (*Journal of Economics and Management*, No. 24, pp. 81-98. [in Persian]
- 20) Pourahmad, Ahmad & Yousefi, Rashid & Ali Nia, Yavar & Moradpour, Nabi (2015) Investigating the effects of urban tourism on sustainable development of the city with emphasis on the perception of residents Case study: Baneh, *Journal of Urban Tourism*, Vol. 2, No.3, pp. 273-2. [in Persian]
- 21) Saarinen, J.; Rogerson, Ch.; Manwa, H. (2013) *Tourism and the Millennium Development Goals*, Rutledge.
- 22) Saeidnia, Ahmad, (2004) *Green Book Guide for Municipalities, Urban Management, Third Edition*, Tehran: Publications of the Organization of Municipalities and Rural Affairs. [in Persian]
- 23) Safaiepour, Zahra, (2017) The role of urban management in achieving sustainable urban development (Case study: Ilam city), *Journal of Urban Development Studies*, Vol.1, No.2, pp.192-168. [in Persian]
- 24) Sajjadi, Jila & Razavian, Mohammad Taghi & Heydari, Jahangir & Jamali, Hossein (2018) The role of urban management in the sustainable development of coastal tourism from the perspective of the host community (Case study: Bushehr), *Journal of Urban Research and Planning*, Vol.9, No.33, pp. 16-1. [in Persian]
- 25) Sherbatian, Mohammad Hassan (2011) A Reflection on Urban Tourism in Iran and Presenting Strategies for Sustainable Development of this Urban Industry, *The First International Conference on Tourism Management and Sustainable Development*, Marvdasht, Islamic Azad University, Marvdasht Branch. [in Persian]
- 26) Shoal, Noam (2018) Urban planning and tourism in European cities, *Tourism Geographies*, Vol.20, No.3, pp371-376.
- 27) Statistics Center of Iran (2016) *Statistical yearbooks*. [in Persian]

- 28) Taghvaei, Massoud & Safarabadi, Azam, (2011), The role of urban management in achieving sustainable development of urban tourism Case study of Kermanshah, Journal of Arid Regions Geographic Studies, Vol.1, No.4, pp.52-35. [in Persian]
- 29) Teymouri, Iraj & Hakimi, Hadi & Kooshe Watan, Mohammad Ali & Dolati, Fatemeh (2019) Analysis and analysis of factors affecting tourism in Tabriz from the perspective of domestic tourists, Journal of Urban Tourism, Vol.6, No.2, pp. 43-33. [in Persian]
- 30) Van Digik,P. (2006) Managing Cities in Developing Countries: the theory and practice,of urban management, Edward Elgar Publishing, UK.
Williams, Steven; Translated by Mahmoud Ziaei (2015) Geography of Tourism, Tehran, Payame Noor University. [in Persian]